

Näringsutskottets yttrande

1980/81:4 y

över motioner om etableringskontroll m. m.

Till justitieutskottet

Till näringsutskottet har hänvisats två motioner vari framläggs förslag om införande av etableringskontroll och branschregister. Dessa motioner är

1980/81:237 av Kurt Ove Johansson (s) och Lars-Erik Lövdén (s), vari – med hänvisning till vad som anförts i motion 1980/81:234 – hemställs att riksdagen hos regeringen anholder om införande av etableringskontroll enligt de riktlinjer som anförts i motionen.

1980/81:1098 av Lars Ulander m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast lämnar förslag om etableringskontroll och branschregister enligt motionens intentioner.

Näringsutskottet har i december 1980 i ett yttrande till justitieutskottet (NU 1980/81:2 y) över motioner om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten bl. a. behandlat frågan om en allmän utredning om etableringskontroll. Motionerna 1980/81:237 och 1980/81:1098, som har väckts under allmänna motionstiden år 1981, gäller likaledes detta ämne. Näringsutskottet finner det önskvärt att justitieutskottet får möjlighet att behandla dessa motioner tillsammans med de motioner som berördes i det nämnda yttrandet. Under förutsättning av justitieutskottets samtycke överlämnar näringsutskottet därför motionerna 1980/81:237 och 1980/81:1098 till justitieutskottet. Därvid avger näringsutskottet följande yttrande.

Motionerna

I motion 1980/81:234, som innehåller motiveringen till yrkandet i motion 1980/81:237, anför att etableringen av icke seriösa företag har gjort det svårt för många ansvarskännande företagare i olika branscher att fortsätta sin verksamhet, eftersom de inte kan konkurrera på lika och rättvisa villkor. Motionärerna säger sig värna om rätten att starta företag och rätten att kunna driva affärsverksamhet i egen regi. Samhället får dock, menar de, inte tveka att införa etableringskontroll inom vissa näringsgrenar som nu hotas av oseriös och brottslig verksamhet. Etableringsrätten måste utformas och regleras utifrån samhällsekonomiska och produktionstekniska krav.

En förstahandsuppgift blir, säger motionärerna, att kartlägga vilka områden av näringslivet som måste omfattas av någon form av etableringskontroll. Denna kontroll bör innehålla krav på elementära kunskaper i bokföring och om arbetsmarknadens lagar och avtal samt på erfarenhet inom branschen. Frågan om tvångsförvaltning av företag som underlåter att följa

lagar och regler måste prövas liksom möjligheten att återkalla ett givet etableringstillstånd. Vidare bör man överväga bestämmelser om erläggande av garantibelopp vid nyetablering och om upprättande av ett centralt företagarregister.

Motionärerna berör särskilt missförhållanden inom restaurangbranschen och byggbranschen. De säger sig dela Hotell- och restauranganställdas förbunds uppfattning att etableringen inom restaurangbranschen måste ske under starkt samhälleligt inflytande och kontroll. I aktiebolagslagen bör stadgas att företag vid nyetablering skall erlægga ett garantibelopp för verksamheten, att varje enskild arbetsgivares lämplighet som arbetsgivare skall prövas och att verksamheten inte får bedrivas utan särskilt lämplighetsintyg.

Mot bakgrund av en mycket utbredd svart marknad inom byggnadsbranschen har det, framför allt från de fackliga organisationernas sida, uttalats starka krav på etableringskontroll inom denna bransch. För att oönskad etablering inom byggnadsbranschen skall begränsas måste byggnadslagstiftningen reformeras när det gäller etableringsrätten, säger motionärerna. Praktik och tekniskt kunnande måste ingå som förutsättningar för en etablering. Byggnadslagstiftningen bör innefatta bestämmelser om att giltigt lokalavtal måste förevisas innan rätten att påbörja ett byggnadsprojekt vinner laga kraft. För att en etableringskontroll inom byggnadsindustrin skall bli effektiv krävs också att företagens kvalifikationer kontrolleras vid nyetablering, att tillstånd för etablering kombineras med krav på depositionsavgift och att tillståndet kan återkallas om företaget inte uppfyller de krav som ställts.

I motion 1980/81:1098 anføres att, enligt Arbetslivscentrums rapport "Enpersons företag – omfattning och ekonomiska konsekvenser" (1979), enpersons företags andel av det totala antalet företag har ökat från 35 % till 45 % under perioden 1972-1977. Andelen enpersons företag anges vara speciellt hög inom bl. a. frisörbranschen, hotell- och restaurangbranschen, fastighetsförvaltning och delar av byggnadsindustrin. Som orsak till ökningen av andelen enpersons företag nämner motionärerna bl. a. företagares möjligheter till ekonomiska förmåner i form av skattekrediter, firmabil och skatteavdrag för arbetsrum i egen fastighet. Sådana förmåner är inte möjliga vid ett anställningsförfarande. Det finns också stora möjligheter för företagare att undanhålla inkomster från beskattning, säger motionärerna. De pekar på att, enligt den nyss nämnda rapporten från Arbetslivscentrum, inom vissa utvalda branscher 28 000 innehavare av B-skattesedlar varken hade betalat mervärdeskatt eller varit registrerade som företagare.

Det finns flera skäl för samhället att förhindra denna utveckling, anför motionärerna. Samhället går miste om skatteintäkter till betydande belopp. För de anställda i många mindre företag innebär anställningen ofta otrygghet. Konkurrensen snedvrids inom olika branscher. En etableringskontroll bör enligt motionärerna bygga på två principer, nämligen dels

samhällelig insyn i och samhälleligt inflytande över etableringarnas omfattning och inriktning, dels prövning av enskild persons lämplighet som företagare och arbetsgivare. De fackliga organisationerna borde ha ett starkt inflytande över beslut om etableringar av nya företag. Det är enligt motionärerna också väsentligt att branschregister upprättas i de mest utsatta branscherna.

Näringsutskottet

Vad gäller frågan om en allmän utredning om etableringskontroll hänvisar näringsutskottet till vad det har anfört i ämnet i tidigare yttrande till justitieutskottet (NU 1980/81:2 y). De nu föreliggande motionerna ger inte näringsutskottet anledning till något ändrat ställningstagande i denna fråga.

I motionerna berörs särskilt missförhållanden inom restaurang- och byggbranscherna. Beträffande dessa branscher hänvisar näringsutskottet till sitt betänkande NU 1980/81:2, där utskottet utförligt har behandlat motionsyrkanden om bl. a. auktorisation inom byggbranschen och etableringskontroll i hotell- och restaurangbranschen. Utskottet har avstyrkt dessa yrkanden och därvid pekat på andra åtgärder från samhällets sida för att komma till rätta med missförhållanden inom de nämnda branscherna.

Vad gäller motionärernas förslag om inrättande av ett centralt företagarregister resp. av branschregister i vissa branscher hänvisar utskottet till sitt ställningstagande i betänkande NU 1980/81:2 till liknande förslag. Utskottet menar sålunda att det pågående arbetet med ett basregister för alla branscher bör kunna leda fram till en lösning som tillgodoser motionärernas önskemål i detta avseende.

Stockholm den 12 februari 1981

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Nils Erik Wååg (s), Birgitta Hambræus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Birgitta Johansson (s), Per Westerberg (m) och Christer Eirefelt (fp).

Avvikande mening

Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö och Birgitta Johansson (alla s) anser att den del av yttrandet som följer efter rubriken "Näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Vad gäller frågan om en allmän utredning om etableringskontroll hänvisar näringsutskottet till vad dess socialdemokratiska ledamöter har anfört i detta ämne i utskottets yttrande NU 1980/81:2 y (avvikande mening s. 14 f.). Som där har framhållits och ytterligare understryks i de nu föreliggande motionerna bör en undersökning göras av förutsättningarna för införande av etableringskontroll i branscher med särskilt utbredd ekonomisk brottslighet.

I motionerna berörs särskilt missförhållanden inom restaurang- och byggbranscherna. I sitt betänkande NU 1980/81:2 har näringsutskottet utförligt behandlat motionsyrkanden om bl. a. auktorisation inom byggbranschen och etableringskontroll i hotell- och restaurangbranschen. Utskottet hänvisar till vad dess socialdemokratiska ledamöter därvid har anfört (reservationerna 2 och 3). Det bör närmare övervägas vad som kan göras för att komma till rätta med missförhållandena inom restaurangbranschen. Likaså bör frågan om krav på auktorisation för dem som vill etablera sig i byggbranschen övervägas. Dessa frågor bör tas upp inom ramen för den utredning om möjligheterna att tillämpa etableringskontroll i olika branscher som utskottets socialdemokratiska ledamöter har föreslagit i yttrande NU 1980/81:2 y.

Vad gäller de förslag om ett centralt företagarregister resp. om branschregister i vissa branscher som framförs i motionerna vill utskottet anföra följande. Utskottets socialdemokratiska ledamöter har i betänkande NU 1980/81:2 (reservationerna 1 och 2) föreslagit att särskilda register skall upprättas över bilverkstäder och över företagare inom byggbranschen. Utskottet hänvisar till vad dessa ledamöter har uttalat om särskilda branschregister som ett betydelsefullt medel för att förebygga brott och andra missförhållanden.